

Gosp. Kromer je nekak hotel reči, da bi le od stranke zaviselo, v katerem jeziku naj se piše. Na to mu jaz odgovarjam, da on čisto krivo razklada postavo. Naj bere on v kazenskem redu (Strafprocessordnung), naj bere on in bode našel v njem: „Če bi tisti, ktereга zaslišuje, ne znal družega jezika, kakor na pr. italijanskega ali francoskega, da se mora v tem primerljeju zapisati izreka tega človeka vselej v italijanskem ali francoskem jeziku, ne samo takrat, ako bi ta zahteval, ampak vselej.“ To je postava. In če bi se to ne zgodilo, ima viša deželna sodnija dolžnost reči: ta zapisnik ni za nič, ta sodba ni veljavna; kasirati bi morala tako pravdo, v kateri se ni na dotični paragraf oziralo. Kar velja za Italijana, za Francoza, velja tudi že za Slovenca zdaj. Ko bi se ravnalo tako, kakor piše postava in ministerski ukaz, onda bi se morali ne samo protokoli slovenski pisati s slovenskimi ljudmi, ampak viša sodnija bi morala po svoji dolžnosti zametati in kasirati vse take pravde, ki niso po postavi. (Živahna pohvala na levici in med poslušalci.)

Gosp. Kromer pravi, da naš kmet tega ne želi, da je on po mnogih skušnjah ljudi željo izrekel. Gospôda moja, da ljudstvo to želi, ne bodem se opiral na posamesne peticije, ker vemo, koliko so vredne. Mi jih imamo pro in contra. Leta 1866. so prišle peticije contra iz Tržiča in Idrije; vedeli smo, kako in po kom so prišle; — pozneje so spet prišle iz ljubljanskega in kranjskega mesta pro, in danes spet tri za, in dve proti. Jaz na to ne gledam, ampak imam za naše ljudstvo drug dokaz. Naše ljudstvo na tanko vé, kaj zastopniki njegovi mislijo, kateri program imajo; njegovi narodni zastopniki so že v poprejšnji sesiji to nasvetovali in predlagali, kar danes; ljudstvo je vedelo, kaj hočejo in kakošen program imajo, in vendar, kaj se je pokazalo? Ali je narod zavrzel svoje poslance? Ne! Dvakrat jih je izvolil po vrsti z največo večino, dvakrat proti vsemu nasprotovanju naših Neslovencev, proti vsemu nasprotovanju same vlade. (Gromoviti dobroklici na levici in med poslušalci; resnica!) To, gospôda moja, je dokaz, kaj ljudstvo hoče in kateri ravnajo po njegovih mislih in željah.

Gosp. Kromer je hotel dokazati tako, da kmetje nemščino zahtevajo, da na meji kranjski in koroški kmetje svoje sinove na Koroško in koroški kmetje svoje na Kranjsko dajejo, da bi se eni nemškega in drugi slovenskega jezika učili. Gospôda moja, to dokazuje na obe strani; to dokazuje, da je tudi slovenski jezik potreben, in celó prosti Nemci spoznavajo, da je potreben. (Smeh.)

On je na dalje rekel, da nektare občine so prosile, naj se jim pošilja državni zakonik v nemškem jeziku, ker slovenskega ne razumejo. To se je zgodilo na Koroškem v treh občinah; al vprašam jaz, kateri kmet pa razume državni zakonik? naj se mu pošlje v nemškem ali v slovenskem jeziku, zato ker so predmeti večidel viši, kakor njegova razumnost. S tem ni čisto nič dokazal; pa če bi tudi res bilo, da zakonika ne razumejo, zato ker jezik ni pravi, naj se pomisli, da je velik razloček, ali je prestava dobra ali slaba, ako je slaba, se iz tega še ne more izpeljavati, da bi bil jezik kriv, ne pa tisti, ki prestavlja, ki jezika ne zná. (Dobro, dobro! na levici in med poslušalci.)

(Dalje prihodnjič.)

Jezikoslovne stvari.

Na slavo vezniku ka.

V 49. listu lanskim „Novic“ je gosp. L. vprašal po domovinskem listu veznika ka.

Ustrezi se tu na kratkem L.-vi želi, ter živo se priporočaj vsakemu dobremu piscu pisavo veznika ka na pravem mestu.

Domovina vezniku ka je vzhodno Slovensko, namreč Prekmursko, prekrasna okolica med Muro in Dravo in še prek Drave proti zahodu, takisto v Halozah. Razve narodnega govora to svedočijo knjige prekmurske od njih početka do sedanjega trenutja: Küzmič M., Küzmič Št. Šurdavski, Cipot Gj., Barla M., Košič J., Sabar, Trpljan, Kardoš, Žbül, Borovnjak in druge knjige ne noseče piščevega imena; Krempelj in drugi pisatelji držeči se narodnega golča na vzhodnem malem Štirskem. Najpoznejši prekmurski knjižniki ozirajoči se na našo knjižno pisavo mešajo ka in da, mislé, ka je naš da povsod suho zlato; posnemljejoči naš knjižni jezik niso posebno srečni, ker navadno krive ali slabejše oblike pobirajo, pogrešajoči jezikoslovne naobraženosti.

Ka (kaj, j je okrep, kakor p. v sedaj) je zaime v prvotni podobi, sanskrtski ka je vprašavno zaime, starinsko slovenski kъ, a se je ohranil krepko v novi slovenščini prek starinske, ktera že javlja oslabъ, naše narečje kaže tudi krepšo končnico od starinske slovenske tudi v prvi osobi enojnikovi — am, em, im, v dvojniku še celó narodni golč na slovenskem Štirskem javlja praobliko — ma, me, kar je povse ustrojno oziroma na enojnik in množnik v prvih osobah: — m, — ma, — me, — mo, dičimo se, ka imamo staršo osobno končnico v dvojniku nego sanskrt, kjer že je m v v omehčan ali zavržen (Bopp „Vergl. Grammatik“ §. 434. in 441): kot-am, plet-em, hval-im, dvojnik kot-ama, -ame, st. slovenski je razve nekoliko brezvezniških glagolov in imamъ — ѡ, lat. o, grški ω, iznemši one na -μ. Ka se je ohranil v zaimeni vprašavnem, nedoločenem in nanašavnem: kaj, kar; ka je ostal v prakreposti kakor prednik v nekih samostavih: ka-niža, ka-luža, ka-vran, ka-vrač, in na konci: lani-ka, snoč-ka, zač-ka, vendar že tudi o: ko-mar, ko-mara (dimasta ali črna krava), ko-rešeta, ko-re.

Veznik ka se rabi ondi, kjer latinski quod (sansk. kat) in grški ὅτι, ter vvaja povedi izrekajoče razsodbo, razjasnilo, vzrok, občutje: rekli so, ka ide (Küzmič); gospodne, je li ne maraš, ka je sestra moja ostavila mene samo dvoriti; potomtoga znajoči J., ka so vsa skončana; ar sem se bojo tebe, ka si trdi človek (Küzmič); da, lat. ut iz ku-ti in grški ὅτι, pa vvaja stavke naznanjajoče namer, učinek, posledek: poslali so židovje... k Ivanu, da bi ga pitali (Küzmič); dao je njega, da bi se razpeo (Küzmič) itd. Redna raba teh veznikov deli lepoto, točnost in pravilnost jeziku; dokler pa pišemo in govorimo kaj, kar, a ne ča, co, što, čto, dotle je sevsema dosledna raba veznika ka v navedenih primerih, nikar oddaljenje ali razdruženje od inih sorodnih bratov; pogrešna pisava nas nikoli ne zedini, nego le napredek po jezikoslovnih vodilih. Drug namen in nalogo imajo prikletna vrata, drug pivnična, čeravno so oboja vrata, kako bi se prilegala zamenjena? Narodni govor opirajoči se na čisto jezikoslovje je merilnik v pisavi.

R. B.

Iz življenja za življenje.

Sine ira et studio.

Če reče kdo ti žal besedo,
Ne vtisni koj si jo v srce;
Velikokrat kaj 'z ust uide,
Od česar srce nič ne vé. —

Na ptujo moč ne zidaj dosti,
Le na-se stavi ves svoj úp,
Če ne golj'fanega te kmali
Bo vjédel reve britki strup. —

Kdor še okusil ni pelína,
Ne vé ceniti slad medú;
Ne zná, kaj zvesti je prijatelj,
Komúr nezvest ni vzrok jokú. —

Zmir pazi, kdaj prijádra sreča,
I ko je tú, ne bodi slép, —
Okléni se z močjo je celo,
Ne zgrabi jo samo za rép. —